

Reikminių tyrimų temų pasiūlymai

PASIŪLYMAS DĖL REIKMINIŲ TYRIMŲ TEMOS

1. DUOMENYS APIE PATEIKĖJĄ	
1.1. Institucijos pavadinimas	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
1.2. Institucijos atstovas, įgaliotas spręsti su teikiamu temos pasiūlymu susijusius klausimus:	
pareigos	Darbo rinkos grupės patarėja
vardas	Indrė
pavardė	Raubė
telefonas	+37065860473
el. paštas	Indre.Raube@socmin.lt

2. TEMOS PASIŪLYMO APRAŠYMAS

2.1. Temos pavadinimas	
Jaunimo (15-29 m.) nedarbo priežastys	
2.3. Tyrimų trukmė	
Tyrimų, reikalingų problemai išspręsti, trukmė	18 mėn.
2.5. Temos (problemos) svarba valstybei ir visuomenei	
<i>Aprašoma sprendžiama problema, nurodomos esminės jos priežastys, jei reikia, palyginant Lietuvos padėtį aptariamam klausimui su kitomis Europos Sąjungos valstybės narėmis, pateikiama informacija apie institucijos praktikoje kylančių problemų mastą, situacijos analizę; vadovaujantis turimais įrodymais ir duomenimis (kiekybiniais rodikliais) pagrindžiamas problemos aktualumas ir realus mokslu grįstų sprendimų poreikis (ne daugiau kaip 4000 spaudos ženklų)</i>	

Jaunimo nedarbas išlieka viena ryškiausių darbo rinkos problemų Lietuvoje. **Užimtumo tarnybos prie LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos** (toliau – UT) duomenimis, **16-29 m. jaunimo registruotas nedarbas** yra išaugęs ir kasmet didėja nuo 6,7% 2022 m., 7,4 % 2023 m. iki 7,9% 2024 m. 2025-09-01 16-29 m. jaunimo registruotas nedarbas buvo **8,1 %**, šalyje buvo **33,1 tūkst. 16-29 m. registruotų bedarbių**. Tai rodo neatslūgstančią struktūrinę įtampą. Jaunų bedarbių skaičius nepriimtinas tiek socialiniu, tiek ekonominiu požiūriu. Nerimo kelia ir ryškūs regioniniai skirtumai. Tai rodo, kad jaunimo integracija į darbo rinką priklauso ne tik nuo individualių gebėjimų, bet ir nuo vietos ekonominės aplinkos bei galimybių.

Gyventojų užimtumo statistinio tyrimo duomenimis, stebimas **nuoseklus 15-29 metų jaunimo nedarbo lygio didėjimas** (2022 m. – 8,2 % (ES vidurkis – 11,3 %), 2023 m. – 9,8 % (ES vidurkis – 11,2 %), 2024 m. – 11,5 % (ES vidurkis - 11,4 %). 2024 m. viršijamas ES vidurkis, kai tuo tarpu 2022-2023 m. Lietuva buvo gerokai žemiau ES vidurkio, **kuris beveik nekito**. Neramina augantis **NEET (nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo) lygis** – nuo 10,7 proc. 2022 m. iki 14,7 proc. 2024 m., taip viršijant ES vidurkį (11,2 proc.).

Jaunimo nedarbo problema daugialypė. Pirmą, kompetencijų trūkumas ar neatitikimas darbo rinkos poreikiams: kas antras jaunas bedarbis neturi profesinio pasirengimo, mokomasi/studijuojama dažnai be aiškios profesinės krypties, neįvertinus, ar tai reikalinga darbo rinkai. Antra, patirties trūkumas sukuria uždarą ratą – be patirties sunku įsidarbinti, o neturint darbo - neįmanoma sukaupti patirties. Trečia, psichologiniai barjerai – motyvacijos stygius, emocinės sveikatos sunkumai, socialinių įgūdžių trūkumas, kurie itin būdingi NEET. Ketvirta, jaunimo vertybių ir darbo rinkos realijų neatitikimas: jauni žmonės tikisi lankstumo, saviraiškos ir greitos karjeros, turi didelius lūkesčius, susijusius su pareigomis, atlyginimu ir greitu įsidarbinimu, o darbdaviai dažnai siūlo mažiau patrauklias sąlygas. Tačiau pastaruoju metu stebimos ir naujos tendencijos – karjeros pertraukos, jaunimas greitai keičia darbus bei mokymo įstaigas, kartais nežino, ko nori, išeina iš darbo, nors neturi kito pasiūlymo. **Tai rodo ne tik praktinių spragų, bet ir giluminių psichologinių bei kultūrinių aspektų reikšmę**. Negausūs moksliniai tyrimai papildo UT įžvalgas: vertindami savo įsidarbinimo galimybes dauguma nedirbančio ir nesimokančio jaunimo pripažįsta profesinės kompetencijos svarbą siekiant įsidarbinti, tačiau įsidarbinimą riboja neatitikimas tarp individualių asmens savybių ir asmeninių aplinkybių (įsipareigojimai šeimai, sveikatos būklė) (Brazienė, Krauledaitė, 2025). Yra poreikis sistemingai ištirti aukščiau minėtus ir kitus veiksnius, susijusius su nedirbančio jaunimo įsidarbinimo galimybėmis, atsižvelgiant ne tik į individualaus lygio veiksnius, bet ir darbovietės poreikius ir darbdavio pasirengimą priimti jaunus asmenis. Augantis jaunimo neaktyvumas turi ilgalaikių pasekmių ne tik individui, bet ir visuomenei – tiek ekonominių (prarandamas produktyvumas, didėja socialinės išlaidos), tiek socialinių (didesnė rizika socialinei atskirčiai, psichikos sveikatos problemoms, net kriminalizacijai).

Administraciniai UT duomenys leidžia stebėti tendencijas, parodo situacijos „išorinį vaizdą“, tačiau jie neatskleidžia giluminių priežasčių – kodėl jauni žmonės nedirba, kodėl atsisako siūlomų darbų ar kodėl pasitraukia iš darbo rinkos. Reikalingi išsamūs, mokslu grįsti tyrimai, kurie ne tik apibrėžtų esamas problemas, bet ir **atskleistų šiuolaikinio jaunimo poreikius, vertybines orientacijas bei galimus sprendimų modelius**. Tik įtraukus kokybinius tyrimo metodus ir realių tikslinių grupių (jaunimo, darbdavių) apklausas galima išsiaiškinti gilumines priežastis ir identifikuoti efektyviausius būdus jaunimo užimtumo didinimui ir nedarbo mažinimui.

2.6. Spręstini institucijos, teikiančios temos pasiūlymą, uždaviniai

Nurodoma, kokius uždavinius institucija tikisi išspręsti savo reguliavimo sferoje, pasinaudodama gautais tyrimų rezultatais, įsivertinama, kad uždaviniams išspręsti būtini moksliniai tyrimai, detalizuojamos tikslinės visuomenės grupės ir (ar) kiti naudos gavėjai, nurodoma, koks numatomas tokių sprendimų poveikis jiems (ne daugiau kaip 2000 spaudos ženklų)

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – Ministerija), įgyvendindama darbo rinkos ir užimtumo politiką, siekia, kad kiekvienas jaunas žmogus turėtų galimybę sklandžiai pereiti iš švietimo sistemos į darbo rinką. Viena iš Ministerijos veiklų yra „7.2. formuoti darbo rinkos ir užimtumo rėmimo politiką, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą, didinant užimtumą ir darbo pajamas“. Ne mažiau svarbi Ministerijos veikla yra „7.10. formuoti jaunimo politiką, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą, sprendžiant jaunimo socialines problemas, sudarant palankias asmeninės jauno žmogaus brandos ir sėkmingos įtraukties į visuomenę sąlygas“.

Atlikus tyrimą, galima būtų spręsti šiuos uždavinius:

1. Nedarbo priežasčių identifikavimas ir nedarbo (ypač ilgalaikio) prevencija:
 - Tiksliai identifikuoti priežastis, kodėl jaunuoliai negali/nenori dirbti ar tampa ilgalaikiais bedarbiais;
 - Stiprinti motyvaciją, socialinius įgūdžius.
2. Efektyviausių ir ilgalaikę vertę kuriančių priemonių ar paslaugų, kurios prisidės prie didesnio ir tvariai jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje;
3. Darbdavių ir jaunimo lūkesčių suderinimas:
 - Geriau suprasti jaunimo vertybes bei darbo pasirinkimo motyvus;
 - Sumažinti darbo vietų neužpildymo riziką, mažinti darbuotojų kaitą.

Tikslinės grupės ir poveikis:

- Jaunimas (15–29 m.) – gaus individualizuotą pagalbą pagal poreikius, trumpės nedarbo trukmė, stiprės motyvacija ir socialiniai įgūdžiai, mažės emigracijos bei socialinės atskirties rizika;
- Darbdaviai – lengviau ras tinkamų darbuotojų, mažės kvalifikacijų neatitikimų;
- UT, Jaunimo reikalų agentūra – galės kryptingiau taikyti priemones, didinti priemonių efektyvumą, didės pasitikėjimas institucijomis;
- Visuomenė ir valstybė – bus efektyviau panaudojami užimtumo politikos ištekliai, mažės socialinių išmokų poreikis, gerės bendras jaunimo užimtumo lygis;
- Švietimo sektorius (ŠMSM, profesinio mokymo ir aukštosios mokyklos) – tyrimo rezultatai suteiks įžvalgų apie jaunimą, karjeros planavimą.

Numatomą poveikį galima apibūdinti taip: jaunimo užimtumo lygis augs, nedarbas mažės, o darbo rinka taps lankstesnė ir labiau atliepanti tiek jaunimo, tiek darbdavių poreikius.

2.7. Temos sąsajos su strateginiais valstybės dokumentais

Pateikiamos nuorodos į atitinkamus strateginius valstybės dokumentus, pridedami komentarai ir kita susijusi informacija (ne daugiau kaip 2000 spaudos ženklų)

Dvidešimtosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje skiriamas **dėmesys jaunimo užimtumui** („55. Pasitelkdami nacionalines ir europines priemones, skatinsime jaunimo užimtumą ir verslumą, kad jaunuoliai kuo sklandžiau integruotųsi į darbo rinką ir kurtų ekonominę vertę bei užsitikrintų sąlygas kurti šeimą“, „56. Plėtosime jaunimo karjeros planavimo konsultavimo prienamumą, ypač kaimiškų teritorijų, tautinių mažumų mokyklose“, „57. Skatinsime Lietuvoje studijuojančius talentingus užsienio studentus likti dirbti Lietuvoje, o užsienyje studijuojančius ar studijas baigusius Lietuvos piliečius ir lietuvių kilmės asmenis grįžti ar atvykti dirbti į Lietuvą“, „196. Įgyvendinsime Europos jaunimo ir vaiko garantijas. Dėsime pastangas kuo sparčiau jas

perkelti į Lietuvos teisėkūrą”, “448. Palaikysime ir plėsime jau esamas karjeros, integracijos ir jaunimo stažuočių programas, skirtas svetur dirbantiems tėvynainiams paskatinti grįžti į Lietuvą ir joje dirbti”.

Vyriausybės ateities vizijoje „Lietuva 2050” numatoma, kad „Viešąjį valdymą grįs atsakomybės ateities kartoms principu. Plėtos ateities įžvalgų ekosistemą, plės viešojo sektoriaus bendradarbiavimą su mokslinių tyrimų institucijomis, analitiniais ir tyrimų centrais.“

2021-2030 m. Nacionaliniame pažangos plane (NPP) numatytas 2 tikslas „Didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtraukti, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį” ir uždavinys „2.3. Didinti Darbo ieškančių asmenų įsidarbinimo galimybes ir Užimtumo rėmimo sistemos veiksmingumą ir efektyvumą”.

2021-2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įtraukios darbo rinkos plėtros programoje (ĮDRPP), siekiant įgyvendinti NPP 2.3. uždavinį, **jaunimas iki 29 metų įvardijamas kaip viena tikslinių grupių.**

Ministerijos misija, valstybės veiklos sritys ir strateginiai tikslai bei veiklos prioritetai įvardinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2025-2027 metų strateginiame veiklos plane. Su užimtumu susijęs 2 prioritetas – Įtrauki, ori ir prie ateities iššūkių prisitaikanti darbo rinka. Įgyvendinama programa - 09-001 Užimtumo didinimas. Į strateginį planą įtrauktos tęstinės ir pažangos priemonės.

2.8. Neatidėliotino problemos sprendimo poreikio pagrindimas

2.8.1. Pagrindžiama, kodėl problemą reikalinga spręsti skubiai

(ne daugiau kaip 2000 spaudos ženklų)

Nepaisant darbo jėgos trūkumo šalyje, mažėjančio darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus ir aukšto užimtumo lygio, Lietuvos jaunimo (15-29 m.) nedarbo lygis pastaraisiais metais auga. Auga ir 15-29 m. NEET lygis (Eurofound, 2024). Remiantis egzistuojančiu ryšiu tarp jaunimo užimtumo ir nedarbo rodiklių bei NEET rodiklių (Okunevičiūtė, kt., 2024), galima prognozuoti potencialų tolesnį jaunimo nedarbo rodiklio augimą.

Aukštas jaunimo nedarbo lygis šalyje tampa ne momentine, o struktūrine problema, reiškianti užimtumo potencialo praradimą, mažesnes mokesčines įplaukas į šalies biudžetą, didesnes socialines išlaidas ir ilgalaikes ekonomines našumo bei konkurencingumo problemas.

Didelis jaunimo nedarbas reiškia, kad reikšminga dalis darbo jėgos potencialo neįtraukiama į ekonomiką, o tai mažina bendrą užimtumą ir stabdo valstybės ekonominio augimą. Be to, jaunimo nedarbas prisideda prie didesnės socialinės atskirties ir skurdo rizikos, kurios neigiamai veikia visuomenės socialinį stabilumą ir gerovės lygį.

Jaunimas iš socialiai jautrių grupių susiduria su didesnėmis kliūtimis įsidarbinti. Lietuvoje atlikti tyrimai rodo, kad jauni asmenys iš mažiau pasiturinčių šeimų, su negalia ar gyvenantys atokiose kaimo vietovėse, patiria didesnę riziką likti be darbo arba dirbti nekvalifikuotą darbą (Dilytė-Kotenko, 2024). Be greitų ir tikslingų priemonių jauni žmonės liks disfunkciniame cikle — neužsitikrinę darbo, praras galimybę formuoti darbui reikalingus įgūdžius ir motyvaciją. Tokios tendencijos generuoja didesnę socialinę atskirtį gyvenimo eigoje, didesnę socialinę nelygybę bei gilesnį regionų atotrūkį.

Pastaruoju metu darbdaviai ieško išsilavinusių bei turinčių darbo patirties darbuotojų, todėl jaunimas sunkiai randa darbo vietas ir neturi galimybės įgyti patirties (Pašiušienė, kt., 2025). Jaunimo nedarbo priežasčių tyrimas įgalintų UT užtikrinti greitesnę laisvų darbo vietų užpildymą, taip prisidedant prie darbo rinkos efektyvumo ir ekonomikos stabilumo. Dabartiniai demografiniai procesai – mažėjantis gimstamumas, auganti emigracija, senstanti visuomenė – dar labiau didina būtinybę nedelsti.

2.9. Laukiami reikminių tyrimų projekto rezultatai, nurodant rezultatų formą

Nurodoma, kokių rezultatų institucija tikisi iš projekto ir kokia forma šie rezultatai turėtų būti pateikti (studija, praktinės rekomendacijos, metodikos padėčiai tam tikroje srityje įvertinti ir prognozuoti, priemonės, modeliai, scenarijai, tinklai, naujos technologijos, nauji metodai ir pan.) (ne daugiau kaip 2000 spaudos ženklų)

Tikimasi, kad bus atliktas išsamus tyrimas, apimantis tiek kiekybinę, tiek kokybinę analizę, įtraukiant jaunimo, institucijų, teikiančių paslaugas ar įgyvendinančių priemones jaunimui, darbdavių ir (ar) kitų suinteresuotųjų apklausas ir (ar) interviu. Tyrimo metu bus analizuojamos pagrindinės nedarbo, neaktyvumo ir motyvacijos, socialinių įgūdžių stokos priežastys, darbdavių ir jaunimo lūkesčiai, pateikiamos rekomendacijos dėl efektyviausių priemonių ir paslaugų.

Atlikus jaunimo nedarbo priežasčių tyrimą, Ministerija tikisi šių rezultatų:

- Detalesnis jaunimo nedarbo priežasčių supratimas: bus identifikuotos objektyvios nedarbo priežastys, tokios kaip patirties stoka ar kvalifikacijos neatitikimas, nuo subjektyvių, pavyzdžiui, motyvacijos trūkumo, psichologinių problemų ar lūkesčių neatitikimo su darbo rinka.
- Tikslinės rekomendacijos politikos formavimui – kokias priemones ir paslaugas taikyti skirtingoms jaunimo grupėms, kaip sustiprinti socialinius įgūdžius, motyvaciją, užtikrinti paramą.
- Darbdavių ir jaunimo lūkesčių suderinimo modeliai – kaip darbdaviai galėtų labiau atliepti jaunimo vertybes ir darbo kultūros lūkesčius, kartu užtikrindami darbo vietų užpildymą.
- Ilgalaikio nedarbo prevencijos priemonės – aiškūs metodai, kaip užkirsti kelią jaunimo perėjimui į ilgalaikį nedarbą.

Siekiant maksimalios tyrimo rezultatų naudos, jie turėtų būti pateikti įvairiomis formomis, pritaikytomis skirtingoms institucijoms ir tikslinėms grupėms:

- Studija arba išsami ataskaita: skirta Ministerijai ir kitiems strateginiams partneriams. Ši ataskaita turėtų apimti gilumines tyrimo įžvalgas, duomenų analizę ir statistinius duomenis.
- Praktinės rekomendacijos: skirtos UT, Jaunimo reikalų agentūros specialistams. Šios rekomendacijos turėtų būti aiškios ir lengvai pritaikomos kasdienėje veikloje. Jose turėtų būti nurodoma, kaip individualiai dirbti su jaunuoliais, atsižvelgiant į jų nedarbo priežastis, individualią situaciją.

Apibendrintai, tyrimo rezultatai leistų pereiti prie įrodymais pagrįstų sprendimų, suteikiančių įrankius tiek politikos formuotojams, tiek praktines priemones darbo rinkai.

2.10. Kita svarbi informacija

(ne daugiau kaip 1000 spaudos ženklų)

Nors šalyje atliekama nemažai tyrimų, skirtų jaunimo gyventojų grupei (prieinami Jaunimo reikalų agentūros puslapyje <https://jra.lrv.lt/lt/informacija-apie-jaunima/tyrimai-apie-jaunima/>), jų rezultatai sunkiai arba tik iš dalies yra pritaikomi Užimtumo tarnybos klientų specifikai. Greitai besikeičianti situacija darbo rinkoje reikalauja išsamesnės analizės, nukreiptos į darbdavių pasirengimo įdarbinti jaunus asmenis bei nedirbančio jaunimo pasirengimo darbo rinkai vertinimą.

Naudojami šaltiniai:

1. Brazienė, R., & Krauledaitė, J. (2025). Nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo galimybių darbo rinkoje subjektyvus vertinimas. *Viešoji politika ir administravimas*.
2. Dilytė-Kotenko, A. (2024). *Jautrių socialinių grupių sėkmingi keliai link aukštojo mokslo*. Lietuvos socialinių mokslų centras.
3. Eurofound (2024), *Youth integration in the EU: Navigating digitalisation and labour shortages – Background paper*, Eurofound, Dublin.
4. Okunevičiūtė Neverauskienė, L., Pocius, A., & Brazienė, R. (2024). Lietuvos jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką: iššūkiai ir tendencijos. *Tiltai*.
5. Pašiušienė, I., Lasevičiūtė, G., & Slavinskaitė, N. (2025). Skirtingo amžiaus grupių nedarbo lygis. *Ekonomika. Verslas. Vadyba – 2025*.

Valstybės duomenų agentūra (2025). Užimtumas ir nedarbas 2025 m. II ketv. Prieiga: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=13839558>